

Försvarsdepartementet

Tilläggsuppdrag till Fö 2026:A

Utvidgning av uppdraget

Försvarsdepartementet gav den 27 maj 2026 en utredare i uppdrag att utreda ett nytt expropriationsändamål till skydd för Sveriges säkerhet (Fö 2026:A).

Utredaren får nu, utöver vad som framgår av det ursprungliga uppdraget, i uppdrag att utreda ett nytt eller utökat expropriationsändamål för att möjliggöra expropriation av fast egendom när ägarförhållandena innebär säkerhetsrisker för rättsväsendet eller andra myndigheter med brottsbekämpande verksamhet.

Tilläggsuppdraget ska redovisas senast den 30 september 2027.

Utredningstiden för uppdraget att utreda ett nytt expropriationsändamål till skydd för Sveriges säkerhet ligger fast. Uppdraget i den delen ska alltså redovisas senast den 31 mars 2027.

Det finns behov av att utreda ytterligare verktyg för att motverka säkerhetsrisker kopplade till ägar- och hyresförhållanden för rättsväsendet

Den organiserade brottsligheten är systemhotande. Utvecklingen har lett till att kriminella i dag hotar att infiltrera eller utöva påtryckningar mot bland annat rättsväsendet och annan offentlig verksamhet. Samhällets motståndskraft mot detta måste förstärkas i grunden. Regeringens självklara utgångspunkt är att kriminella varken ska ha inflytande över, eller tjäna pengar på, offentlig verksamhet.

Möjliga risker i detta sammanhang är att avtal om lokalhyra tecknas med en hyresvärd som senare visar sig ha kopplingar till brottslighet av allvarigare

slag, eller att fastigheten och därmed även hyresavtalet överläts från en skötsam ägare till en med sådana kopplingar. Att offentlig verksamhet, i synnerhet myndigheterna inom rättsväsendet, hamnar i en sådan situation måste förhindras.

I redovisningen av regeringsuppdraget Säker lokalförsörjning (Ju 2024/1750) lyfter Domstolsverket, Kriminalvården och Polismyndigheten fram att det finns en risk för otillbörlig påverkan genom att den olämpliga fastighetsägaren på olika sätt förhindrar eller försvårar myndighetens verksamhet. Vidare framhålls att ett sådant ägarförhållande kan skada allmänhetens förtroende för rättskipningen.

Det finns uppenbara intressen för kriminella personer och organisationer att på olika sätt försöka störa och påverka myndigheternas verksamhet. Den rättskipande och brottsbekämpande verksamheten är väsentliga grundpelare i samhället och innebär i vissa delar hantering av uppgifter vars röjande kan äventyra samhällets förmåga att förhindra och klara upp brott. Det kan också innebära risker för enskildas säkerhet och integritet.

Om det uppstår en situation där ett fastighetsinnehav innebär en risk för otillbörlig påverkan på eller intrång i en rättsvårdande eller brottsbekämpande myndighets verksamhet, bör det allmänna ha möjlighet att vidta åtgärder. Alla ägarsituationer som bedöms riskfyllda kan inte lösas på frivillig väg. För myndigheterna inom rättsväsendet är det också sällan ett alternativ att säga upp ett hyresavtal och flytta till nya lokaler inom rimlig tid, med tanke på de särskilda förutsättningar i fråga om säkerhet och liknande som krävs för exempelvis domstolar, kriminalvårdsanstalter och häkten.

Trots detta saknas det i dag tillräckliga verktyg för att komma till rätta med situationen att en olämplig ägare hyr ut en fastighet till en myndighet inom rättsväsendet. Ett verktyg som skulle kunna användas är, som myndigheterna föreslår i uppdragsredovisningen, expropriation.

Frågan om ett nytt eller utökat expropriationsändamål

Enligt 1 kap. 1 § expropriationslagen (1972:719) får en fastighet som tillhör annan än staten tas i anspråk genom expropriation med bland annat äganderätt.

Som framgår av det ursprungliga uppdraget innebär expropriation ett ingrepp i det egendomsskydd för enskilda som manifesteras i såväl svensk grundlag som i EU-rätten och internationella konventioner som Sverige åtagit sig att följa.

Enligt 2 kap. 15 § regeringsformen får expropriation endast ske om det krävs för att tillgodose angelägna allmänna intressen. I förarbetena framhålls att den närmare innebörden av vad som är ett angeläget allmänt intresse inte är möjligt att beskriva i detalj, utan att det i sista hand är en fråga som i viss mån måste bli föremål för en politisk värdering där hänsyn då även måste tas till vad som är godtagbart från rättssäkerhetssynpunkt i ett modernt och demokratiskt samhälle. Som exempel anges i förarbetena samhällets behov av mark för naturvårds- och miljöintressen, totalförsvarsändamål och för bostadsbyggande, trafikleder och rekreation (prop. 1993/94:117 s. 48). Det ska också göras en proportionalitetsbedömning i det enskilda fallet.

Expropriation får endast ske för vissa i expropriationslagen utpekade ändamål. Domstolsverket, Kriminalvården och Polismyndigheten bedömer att inget av de nuvarande expropriationsändamålen i lagen direkt träffar situationen att en fastighet hyrs ut till en myndighet inom rättsväsendet eller en annan myndighet med brottsbekämpande verksamhet av en fastighetsägare med kriminella kopplingar. Av rättssäkerhetsskäl bör bestämmelser som inskränker enskildas rättigheter inte ges en alltför vid tolkning. Domstolsverket, Kriminalvården och Polismyndigheten efterfrågar därför ett nytt eller utökat expropriationsändamål.

Mot denna bakgrund finns det skäl att utreda om det bör införas ett nytt eller utökat expropriationsändamål som möjliggör expropriation av fast egendom när fastighetsinnehavet kan innebära säkerhetsrisker för den verksamhet som bedrivs av nu aktuella myndigheter. Det bör övervägas om detta kan möjliggöras genom ändringar i expropriationslagen. Bestämmelserna på området bör så långt som möjligt hållas samman så att regelverket blir överskådligt och tillämpningen enhetlig. Expropriation bör endast vara möjlig i undantagsfall och när andra alternativ – såsom en frivillig överlåtelse av fastigheten – är uttömda. Av 2 kap. 12 § expropriationslagen följer redan att en proportionalitetsbedömning ska göras innan expropriation sker. En restriktiv reglering minskar en eventuell risk för att privata marknadsaktörer blir ovilliga att bygga och hyra ut lokaler till rättsväsendets myndigheter.

Utredaren ska därför

- analysera och ta ställning till om det är ändamålsenligt att införa ett nytt eller utökat expropriationsändamål som möjliggör expropriation av fast egendom när ägarförhållandena innebär säkerhetsrisker för den myndighet inom rättsväsendet (eller annan myndighet med brottsbekämpande verksamhet) som hyr fastigheten,
- analysera hur ett expropriationsändamål för att motverka sådana säkerhetsrisker förhåller sig till egendomsskyddet i regeringsformen, första tilläggsprotokollet till den europeiska konventionen om skydd för de mänskliga rättigheterna och de grundläggande friheterna (Europakonventionen) och Europeiska unionens stadga om de grundläggande rättigheterna, samt Sveriges internationella åtaganden,
- analysera och ta ställning till när ett ingrepp i egendomsskyddet för att motverka sådana säkerhetsrisker kan anses proportionerligt mot bakgrund av grundlagsregleringen och internationella konventioner,
- oavsett ställningstagande till om det bör införas ett nytt eller utökat expropriationsändamål, lämna förslag på hur ett expropriationsändamål som möjliggör expropriation av fast egendom när ägarförhållandena innebär säkerhetsrisker för den myndighet inom rättsväsendet (eller annan myndighet med brottsbekämpande verksamhet) som hyr fastigheten bör utformas och analysera vilka förutsättningar som ska vara uppfyllda för att åtgärder enligt det nya eller utökade expropriationsändamålet ska kunna vidtas,
- analysera och bedöma om det vid aktuellt expropriationsändamål bör införas ett undantag från den rätt till ytterligare ersättning om 25 procent som regleras i 4 kap. 1 § expropriationslagen, och oavsett ställningstagande i sak föreslå hur ett sådant undantag bör utformas, samt
- lämna nödvändiga författningsförslag.

De förslag som lämnas ska vara förenliga med grundlagarna och Sveriges internationella åtaganden. Det ingår inte i uppdraget att överväga eller föreslå grundlagsändringar.

Utredaren ska inom ramen för tilläggsuppdraget ha en dialog med och vid behov hämta in upplysningar från myndigheter och organisationer som

berörs av frågorna, däribland Domstolsverket, Kriminalvården och Polismyndigheten.